

9. Кулачинський М. М. Сучасний напрям європейської політики Великобританії / М. М. Кулачинський // Актуальні проблеми політики. – 2010. – Вип. 24. – С. 121–130.

Науковий керівник: Асірян С. Р., асистент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

А. Ю. Липко¹

ОСОБЛИВОСТІ ПРЕЮДИЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СУДУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Правопорядок Європейського Союзу (далі – ЄС) є специфічною правовою системою. Не завжди норми права держав-членів відповідають нормам права Союзу. Проте право ЄС характеризується наднаціональністю, що впливає з принципу його верховенства, а тому, коли перед національним органом правосуддя постає питання щодо права ЄС, він зобов'язаний його неухильно дотримуватись.

З набуттям чинності Лісабонським договором, деякі процедурні моменти преюдиціального провадження були змінені. Проте основні риси провадження, що характеризують взаємозв'язок судів держав-членів з Судом ЄС, збереглись.

Взаємодія національних судових установ та Суду ЄС виходить на найбільш досконалий рівень, коли він реалізується за допомогою такого інструмента, як преюдиціальний запит, котрий є підставою для відкриття преюдиціального провадження. Такий запит орган правосуддя держави-члена може направити Європейському суду справедливості. Більше того, даний юридичний інструмент є необхідністю у взаємодії двох правопорядків, оскільки у національних органів правосуддя можуть виникати сумніви щодо інтерпретації чи чинності тієї чи іншої норми європейського права, яку вони зобов'язані застосовувати. У зв'язку з цим преюдиціальний запит являє собою основний та необхідний інструмент взаємодії європейського та національного правопорядків держав-членів ЄС, а також являється механізмом прямої взаємодії судів держав-членів ЄС та судів європейських органів правосуддя [1, с. 76–77].

---

¹ Студент 5 курсу Інституту прокуратури та кримінальної юстиції Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Метою преюдиціальної процедури є, з одного боку, забезпечити паралельне застосування права ЄС в усіх країнах-членах, а з іншого боку, досягти таким чином уніфікованості його тлумачення і застосування, а також встановлення законності нормативних актів, які приймаються інституціями [2, с. 3415].

Компетенція Суду щодо тлумачення права ЄС та перевірки його на дійсність закріплена у ст. 267 Договору про функціонування ЄС. Відповідно до цієї статті Суд ЄС уповноважений виносити за запитами національних судових установ попередні рішення стосовно тлумачення установчих договорів, а також чинності та тлумачення актів інститутів, органів та установ ЄС. Під установчими договорами мається на увазі не лише безпосередньо Договір про ЄС та Договір про функціонування ЄС, але й договори, які доповнюють його та Договори про приєднання. Слід зазначити, що Суд ЄС наділений юрисдикцією тлумачити положення Договору про Євратом відповідно до ст. 150 цього Договору. Тим самим засновники ЄС знайшли відповідний засіб регулювання взаємовідносин, а точніше, кооперації між національними судовими установами та Судом ЄС [3, с. 157].

Варто наголосити на тому, що, хоча й преюдиціальні рішення Суду ЄС і є обов'язковими для судових установ держав-членів ЄС при розгляді тієї чи іншої справи, це не означає, що між національними органами правосуддя та Судом справедливості ЄС існує субординація. Вони функціонують незалежно один від одного і лише тісно взаємодіють з метою однакового розуміння норм права Союзу.

Щодо суб'єкта преюдиціального запиту, то варто підкреслити, що Суд ЄС розглядає такі запити як непрямі, тобто запити, що подаються в порядку преюдиціальної процедури лише через національні судові органи. Фізичні або юридичні особи прямо не можуть звернутися до Суду ЄС із відповідним зверненням.

Розглядаючи такий напрям преюдиціальної діяльності Суду ЄС, як тлумачення норм права ЄС, то крім установчих договорів, як постає зі ст. 267 Договору про функціонування ЄС, Суд ЄС може тлумачити акти, які включають такі документи, як регламенти; директиви; рішення; міжнародні угоди, укладені ЄС або ЄС спільно з державами-членами ЄС; «неофіційні» акти незалежно від того, чи мають вони пряму дію; рекомендації комісії; резолюції Ради, які вважаються вираженням суто її політичної волі [4, с. 321].

Відповідь Суду ЄС щодо тлумачення норми права ЄС надається не спеціально для конкретної держави, суд якої подав запит, а тому органи правосуддя інших держав-членів ЄС наділені можливістю використовувати надане тлумачення під час здійснення судочинства.

Щодо перевірки актів на дійсність Судом ЄС, то під цю функцію підпадають акти усіх інститутів, органів, установ та служб, що існують в межах ЄС. Серед цього переліку основне місце посідають інститути, як основні органи, на які покладено виконання основних завдань Союзу. Відповідно до Договору про функціонування ЄС, до основних таких інститутів належать: Європейський парламент, Європейська Рада, Рада Європейського Союзу, Суд ЄС, Європейська Комісія, Європейський центральний банк та Рахункова палата.

Таким чином, якщо у національній судової установи виникає сумнів щодо дійсності того чи іншого акта ЄС, така установа має право відкласти його застосування, зупинити провадження по справі та звернутись до Суду справедливості Європейського союзу з запитом про перевірку такого акта на дійсність з обґрунтуванням власної позиції щодо того, чому такий акт має бути визнаний недійсним. Крім того, національний суд повинен оцінити ризики фінансових втрат, що стануть наслідком визнання акту недійсним.

Якщо акт інституту Союзу рішенням Суду ЄС визнається недійсним, це є достатньою підставою для національного суду, який звернувся з відповідним запитом до Суду ЄС, а також для інших судів держав-членів ЄС визнати такий акт недійсним. Однак, якщо національний суд все ж має сумніви стосовно підстав та можливих наслідків відміни певного акта, то такий суд має можливість порушити питання щодо дійсності такого акта перед Судом ЄС ще раз [5, с. 1191].

Суд ЄС обмежується тлумаченням положень та перевіркою положень права ЄС та не має юрисдикції тлумачити та перевіряти національне законодавство держав-членів. Проте опосередковано він може надати тлумачення національного законодавства для визначення його змісту з метою уникнення повторного змісту у випадках, коли таке національне положення містить посилання на положення права ЄС [6].

Якщо детальніше про правові наслідки преюдиціальних рішень, то винесене Судом ЄС рішення, яке містить відповідь на юридичні питання, що поставили перед національним судом, направляється до цього суду. Це рішення, як і наголошувалось, є обов'язковим як для суду, який розглядає

справу, так і для всіх інших судів, які розглядатимуть справу у випадку оскарження. Як тільки Суд ЄС витлумачить відповідне положення права, національний суд зобов'язаний дотримуватись цього тлумачення при винесенні власного рішення по справі. Якщо преюдиціальне рішення Суду містить приховане твердження про невідповідність певних положень національного права праву ЄС, національний суд буде зобов'язаний не застосовувати норми національного права під час винесення власного рішення. Якщо Суд ЄС визнає недійсними певні положення акту, національний суд повинен утриматися від подальшого застосування цього положення або нормативного акту.

Преюдиціальне рішення формально не може становити прецеденту. Однак на практиці воно має юридичні наслідки навіть за межами справи, у якій виноситься. Досить часто Суд ЄС посилається на раніше прийняті рішення. Національні суди не відступають від підходу Суду. Сам Суд може відступити від тлумачення, даного при розгляді минулої справи, хоча на практиці це відбувається не часто [7, с. 126–127]. І це зрозуміло, оскільки такий випадок може не лише певним чином підірвати авторитет Суду, а й призвести до порушення як норм права ЄС, так і норм національного права.

Таким чином, наділення Суду ЄС преюдиціальною юрисдикцією має надзвичайно важливе значення як для належного функціонування інститутів, органів та установ самого Союзу (що забезпечується можливістю Суду скасовувати їх акти), так і для забезпечення правильного та однакового застосування норм права ЄС в національних судах держав-членів ЄС (забезпечується можливістю надання їм інтерпретаційних висновків з того, чи іншого питання, що стосується права ЄС). І можна впевнено стверджувати, що преюдиціальна юрисдикція Суду ЄС є надійним засобом захисту права Союзу, а отже, і права його «громадян».

Література:

1. Преюдициальные запросы судебных органов государств-членов в Европейский Суд справедливости – основной механизм взаимодействия органов правосудия государств-членов ЕС с органами правосудия ЕС / Р. А. Гурбанов // Государство и право. – 2011. – №11. – С. 76–84.
2. Case 283/81 CILFIT v Ministry of Health [1982].
3. Комарова Т. В. Юрисдикция суда Европейского Союза: монография. – Х.: Право, 210. – 360 с.

4. Фастовець А. С. До питання про тлумачення права Європейського Союзу Судом справедливості Європейського Союзу в межах реалізації преедіциальної юрисдикції // Порівняльно-аналітичне право, – N 2, – 2015.

5. Case 66/80, International Chemical Corporation v. Amministrazione delle Finanze dello Stato // European Court Reports. – 1981.

6. Nascimbene V. Community Courts in the Area of Judicial Cooperation / V. Nascimbene // International and Comparative Law Quarterly. – Vol. 54. – 2005.

7. Вирозумовська А. Процедури судового захисту в праві ЄС // Навчальний посібник. К.: ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка, 2005. – 145.

Науковий керівник: д-р юрид. наук, професор, завідувач кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого І. В. Яковчук

Ю. С. Макаренко¹

ПРОБЛЕМА «ДЕФЦИТУ ДЕМОКРАТІЇ» В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Європейський Союз є політико-правовим утворенням, функціонування якого засновано на принципі представницької демократії. Водночас, проаналізувавши положення Установчих актів ЄС, Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу, можна виявити невідповідності сталим уявленням про демократичний устрій держав, оскільки для інституційної системи Європейського Союзу не є притаманним чіткий поділ на три гілки влади. Звичайна законодавча процедура полягає у спільному ухваленні Європейським Парламентом та Радою регламентів, директив або рішень за пропозицією Комісії [1, с. 142]. Можна стверджувати про наявність в ЄС «законодавчого трикутника», до якого входять Комісія, Парламент та Рада ЄС, хоча демократичні держави переважно закріплюють законодавчу функцію за єдиним представницьким органом. Обмеженість доступу громадян ЄС до прийняття політичних рішень та інші особливості організаційно-функціональної структури Союзу зумовлюють виникнення такого явища, як «дефіцит демократії».

---

¹ Студентка 5 курсу Інституту прокуратури та кримінальної юстиції Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.